

**Broedvogels van
Landgoed Prattenburg
in 2015**

Herman H. van Oosten

Sovon-rapport 2015/32

Broedvogels van Landgoed Prattenburg in 2015

Herman H. van Oosten

Sovon-rapport 2015/32
Dit rapport is samengesteld in opdracht van
Bosgroep Midden Nederland

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2015

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Bosgroep Midden Nederland

Wijze van citeren: van Oosten H.H. 2015. Broedvogels van Landgoed Prattenburg in 2015. Sovon-rapport 2015/32. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

Foto's omslag: Joost van Bruggen, Harvey van Diek en Vincent de Boer

Vormgeving: John van Betteray, *opmaak:* Kees Nuijten

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
e-mail: info@sovon.nl
website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Samenvatting	3
1. Inleiding	4
2. Gebiedsbeschrijving	5
3. Werkwijze en omstandigheden in 2015	6
3.1. Veldwerk	6
3.2. Interpretatie	6
3.3. Weersomstandigheden.....	6
3.4. Foutenmarges.....	7
4. Resultaten	8
4.1. Soorten en aantallen	8
4.2. Soortbesprekingen	8
4.3. Evaluatie	9
Literatuur.....	10
Bijlagen	11

Samenvatting

Landgoed Prattenburg (374 ha) is onderzocht op broedvogels in het kader van de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL) in opdracht van Bosgroep Midden Nederland.

In het voorjaar van 2015 is het gekarteerd op bijzondere broedvogels (BMP-B soorten). Er werden vijf inventarisatieronden uitgevoerd in de periode april-juni, waarbij minimaal 30 uur is besteed aan veldwerk, wat neerkomt op minimaal 5 minuten per hectare.

In totaal werden 25 verschillende soorten gekarteerd (tabel 3). Het aantal soorten betreft een mini-

mum, omdat geen speciale bezoeken zijn gebracht voor nachttactieve soorten. In totaal zijn drie Rode Lijst-soorten vastgesteld: Groene Specht, Grauwe Vliegenvanger en Matkop.

Landgoed Prattenburg is een afwisselend bosgebied, met oude (beuken-) lanen, middeloud tot oud naaldhout (douglas, lariks), een heideveldje, eikenhakhout en een grove dennenperceel. Hierdoor zijn veel soorten vogels aanwezig. Met name soorten van oud beukenbos zijn goed vertegenwoordigd, zoals Glanskop, Zwarte Specht, Boomklever en Appelvink.

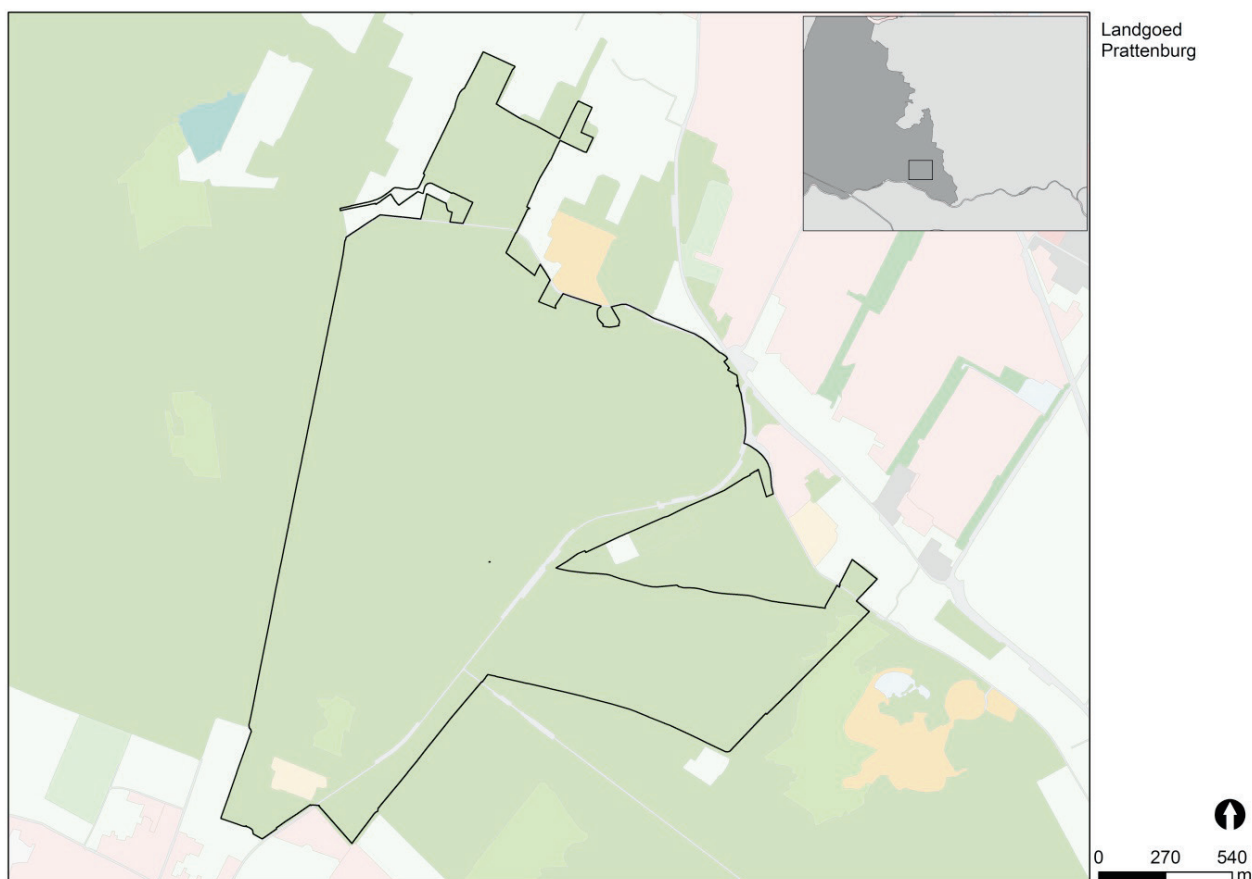
1. Inleiding

In het kader van de monitoring van de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL) heeft Bosgroep Midden Nederland Sovon gevraagd een groot aantal objecten te inventariseren op broedvogels die in het kader van SNL van belang zijn. In het voorjaar van 2015 is in dit kader Landgoed Prattenburg geïnventariseerd op broedvogels. Het veldwerk werd gedaan door Herman van Oosten.

Contactpersonen bij Bosgroep Midden Nederland waren Marjolein van Os en Jaap Bouwman. Een concept van dit rapport werd doorgelezen door Jaap Bouwman en Vincent de Boer (Sovon), waarvoor veel dank. Gerard Koopmans wordt bedankt voor zijn medewerking aan betreding van het landgoed.

2. Gebiedsbeschrijving

Figuur 1. Ligging en begrenzing Landgoed Prattenburg.

Landgoed Prattenburg ligt in de gemeentes Veenendaal en Rhenen, op de zuidoostelijke punt van de Utrechtse Heuvelrug. Het is in totaal 430 ha groot, waarvan 374 hectare werd geïnventariseerd. Het landgoed bestaat grotendeels uit bos, met als voornaamste boomsoorten douglas, grove den, Japanse lariks, zomereik, Amerikaanse eik en berk. Karakteristiek voor het landgoed zijn de mooie, oude beukenlanen. Het gebied is door de N416 (Veenendaal – Elst) doorsneden, en beide delen verschillen in boskarakteristieken. In het oostelijk deel (figuur 1) ontbreken percelen met oude beuken.

In de zuidhoek van het westelijk deel bevindt zich een heideveldje. Een struik- en kruidlaag is deels afwezig (beukenpercelen), maar is elders goed ontwikkeld, en er zijn percelen met een bosbeskruidlaag met name in het oostelijk deel. Het landgoed wordt particulier beheerd, naar de maatstaven van geïntegreerd bosbeheer: houtproductie, recreatie en natuurbeheer.

In tabel 2.1. worden de verschillende beheertypen in het onderzoeksgebied volgens de SNL-methodiek weergegeven.

Tabel 2.1. Oppervlakte van de verschillende beheertypen

Gebied	Beheertype	Opp ha
Landgoed Prattenburg	N06.04 Vochtige heide	0,78
Landgoed Prattenburg	N07.01 Droge heide	2,44
Landgoed Prattenburg	N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos	11,74
Landgoed Prattenburg	N16.01 Droog bos met productie	332,18
Totale oppervlakte		347,14

3. Werkwijze en omstandigheden in 2015

3.1. Veldwerk

In grote lijnen is de uitgebreide territoriumkartering toegepast, zoals beschreven in Van Dijk & Boele 2011. Bij de kartering zijn de soorten van de SNL-lijst vastgelegd (zie bijlage 1).

Er werden vijf inventarisatieronden uitgevoerd in de periode april-juni (tabel 1). In totaal is 28 uur en 45 minuten besteed aan veldwerk, wat neerkomt op 4,6 minuten per hectare. Nachtrondes werden niet uitgevoerd. De meeste veldbezoeken begonnen rond zonsopgang en duurden tot het eind van de ochtend. De af te leggen route (te voet) werd aangepast aan de terreingesteldheid, de tijd van de dag en de weersomstandigheden. Territoria werden voornamelijk vastgesteld aan de hand van zingende of baltsende vogels. In geval van zeldzame soorten en soorten met grote, overlappende territoria of leefgebieden, werd geprobeerd een zo hoog mogelijke (nest indicatieve) broedcode te verzamelen en de nestplaats zo nauwkeurig mogelijk te lokaliseren. Dit om te voorkomen dat niet-broedvogels werden meegeteld en om over- of ondertelling van moeilijk karteerbare soorten te voorkomen. Tijdens de inventarisatie lag de focus op het verzamelen van uitsluitende waarnemingen, d.w.z. waarnemingen van tegelijkertijd zingende of baltsende individuen.

Tabel 3.1. Tijdsinvestering in 2015.

Datum	Begin	Eind	Waarnemer
11 april	6:35	11:10	H.H. van Oosten
12 april	7:30	8:35	H.H. van Oosten
20 april	6:10	10:50	H.H. van Oosten
21 april	6:00	9:15	H.H. van Oosten
2 mei	5:40	9:15	H.H. van Oosten
4 mei	5:40	7:25	H.H. van Oosten
21 mei	5:10	9:20	H.H. van Oosten
22 mei	5:10	6:55	H.H. van Oosten
13 juni	4:50	7:55	H.H. van Oosten
14 juni	5:20	6:10	H.H. van Oosten

3.2. Interpretatie

In het veld werden de waarnemingen, voorzien van de juiste broedcode, ingevoerd via een tablet-pc. De waarnemingen zijn in het autoclusterprogramma van Sovon geïnterpreteerd op basis van de criteria zoals beschreven in van Dijk & Boele (2011). Voordelen van dit programma zijn dat alle veldwaarnemingen digitaal beschikbaar zijn en dat de interpretatie

transparant en reproduceerbaar is. De ligging van de territoria kan vervolgens eenvoudig worden weergegeven in een GIS-bestand. De verspreidingskaarten die in bijlage 2 zijn opgenomen, zijn gemaakt met behulp van het GIS-programma Arc-GIS.

3.3. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt later op de dag ook af bij hoge temperaturen. Daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2015 gegeven aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In tabel 3.2. zijn enkele variabelen samengevat.

De periode november - februari was vrij zacht, nat en zonnig. De gemiddelde maarttemperatuur zorgde uiteindelijk voor een buitengewoon zachte winter (Hellmanngetal in november 2014-maart 2015 7,8). April was zeer zonnig, droog en aan de koude kant, met wederom (grote) regionale verschillen. Door een heersende noordelijke stroming was in het noorden van het land april veelal te koud, in het zuidoosten was april juist zachter dan normaal. Vorst aan de grond was in het oosten tot het einde van de maand aan de orde van de dag. Doordat hogedrukgebieden bepalend waren voor het weer, bleef de totale hoeveelheid neerslag beperkt. De minste neerslag viel in het westen van het land, op sommige plaatsen niet meer dan ca. 10 mm. Het oosten en zuidoosten waren het natst, natte dagen kwamen landelijk niet voor.

Mei was vrij koel, vrij droog en vrij zonnig. De maand begon koel, lokaal kwam de temperatuur 's nachts onder het vriespunt. Tot het einde van de maand kwam het nog regelmatig tot vorst aan de grond. Daarna volgde een wisselvallige, vaak winderige, periode, waarin de temperatuur opliep. Op 11 mei werd de eerste zomerse dag van het jaar genoteerd (>25 °C). Daarna werd met een overheersende westenwind weer vrij koele lucht van zee aangevoerd. De temperatuur bleef daarbij vooral in het noorden op de meeste dagen onder normaal steken, vaak in combinatie met een stevige wind. In de zuidoostelijke helft van het land liepen de temperaturen nog wel regelmatig op tot boven de 20 °C. De meeste neerslag viel tijdens onweersbuien rond 5 mei en op een natte dag op 19 mei. Het zonnigst was het aan de kust, het noordoosten was het minst zonnig.

Juni kende een normale temperatuur en was droog en zonnig. Wel was het temperatuurverloop grillig, waarbij enkele korte periodes met warm tot zeer warm weer werden afgewisseld door langere periodes waarin de temperatuur rond of beneden normaal lag. Ook in juni was er 's nachts nog sprake van vorst aan de grond, door een combinatie van weinig neerslag en de aanvoer van heldere, koele lucht. Een groot deel van de maand werd het weer bepaald door hogedrukgebieden waardoor de hoeveelheid regen regionaal beperkt bleef. De meeste regen viel tijdens (onweers)buien op 5, 12, 21 & 22 juni. Vooral de eerste helft van juni was zonnig, rond de langste dag was het juist uitgesproken somber. Zeeland was het zonnigst, terwijl het noordoosten van het land het minste zon zag.

Tabel 3.2. Enkele weersvariabelen (gemiddelde temperatuur, dagelijks aantal zonuren en duur neerslag) in april-juni 2015, op basis van gegevens van het KNMI, station De Bilt. Ref staat voor langjarig gemiddelde (1981-2010).

Maand	Temperatuur (°C)		Zonuren		Neerslag (mm)	
	2015	Ref	2015	Ref	2015	Ref
April	9,0	9,2	242	178	22	44
Mei	12,4	13,1	222	213	51	61
Juni	15,6	15,6	241	201	33	68

3.4. Foutenmarges

In 2015 waren de weersomstandigheden tijdens het veldwerk over het algemeen gunstig, hoewel enkele dagen met wat hardere wind en bewolking de zangactiviteit drukte. Daarnaast kunnen soorten die in het vroege voorjaar zingen, zoals Grote Lijster, Glanskop en Appelvink, onderteld zijn door de late start van de inventarisatie.

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In totaal werden 23 verschillende soorten broedvogels gekarteerd (tabel 4.1.). Het aantal soorten betreft een minimum, omdat geen speciale bezoeken zijn gebracht voor nachttactieve soorten.

In totaal zijn drie Rode Lijst-soorten (Van Beusekom *et al.* 2005) vastgesteld, Groene Specht, Grauwe Vliegenvanger en Matkop.

Tabel 4.1. Aantallen en dichtheden per 100 ha van broedvogels in Landgoed Prattenburg (374 hectare) in 2015.

Soort	Aantal	N/100 ha
Havik	1	0,3
Holenduif	4	1,1
Groene Specht	2	0,5
Zwarte Specht	2	0,5
Grote Bonte Specht	26	7,0
Kleine Bonte Specht	2	0,5
Vuurgoudhaan	1	0,3
Matkop	5	1,3
Glanskop	16	4,3
Boomleeuwerik	1	0,3
Tuinfluitier	1	0,3
Boomklever	32	8,6
Boomkruiper	39	10,4
Zanglijster	22	5,9
Grote Lijster	4	1,1
Grauwe Vliegenvanger	3	0,8
Bonte Vliegenvanger	4	1,1
Boompieper	5	1,3
Groenling	8	2,1
Putter	2	0,5
Kruisbek	2	0,5
Goudvink	9	2,4
Appelvink	9	2,4

4.2. Soortbesprekingen

In deze paragraaf wordt een aantal soorten nadere toelichting. Deze toelichting spitst zich toe op soorten met een bijzondere beschermingsstatus (Rode Lijst) en voor het gebied karakteristieke soorten.

Holenduif, N=4

Holenduiven zijn karakteristieke broedvogels voor de oude beukenlanen van het landgoed. Hier broeden ze in natuurlijke holtes in beuken, ontstaan door het afbreken van grote takken, of in oude nestholtes van Zwarte Spechten.

Groene Specht, N=2

Twee territoria van deze mooie spechtensoort werden vastgesteld en in één daarvan werd een holte met een net uitgevlogen jong gevonden. Het hol zat in een beuk op ongeveer 5 meter hoogte.

Zwarte Specht, N=2

Zwarte Spechten zijn, net als Holenduiven, karakteristiek voor beukenlanen. Hoewel de soort eenvoudig is vast te stellen, zijn er geen nestholtes gevonden.

Grote Bonte Specht, N=26

De meest algemene specht en algemeen voorkomend op Landgoed Prattenburg.

Kleine Bonte Specht, N=2

De beide territoria zijn gebaseerd op roepende mannetjes, beide in een berk. Nestholtes zijn niet gevonden.

Boomleeuwerik, N=1

Het territorium bevond zich op een pas geroid perceel in het oostelijk deel. Het is onzeker of er inderdaad gebroed is omdat er nooit een paartje is gezien.

Grauwe Vliegenvanger, N=3

Twee territoria bevonden zich in open gemengd Amerikaanse eik-douglas bos, het andere territorium bevond zich aan de bosrand bij het Landgoed.

Matkop, N=5

Deze landelijk in aantal afgenomen soort broedt op Landgoed Prattenburg. In tegenstelling tot de Glanskop hakt deze soort zelf zijn nestholte uit, en prefereert daarom zacht hout, zoals berken.

Glanskop, N=16

Een typische soort voor beukenbos en komt daardoor ook algemeen voor op het Landgoed, de verspreiding is in grote lijnen hetzelfde als Boomklever en Appelvink.

4.3. Evaluatie

Landgoed Prattenburg bestaat uit verschillende bostypes waardoor bosvogels goed vertegenwoordigd zijn. In oude beukenpercelen met natuurlijke rottingsholten broeden karakteristieke soorten, die deels afhankelijk zijn van deze holtes. Hierom is het van belang zuinig te zijn op de oude beukenstanden, ook omdat ze potentiële nestplekken bieden aan Boomkruipers.

De vastgestelde vogels op Landgoed Prattenburg zijn

karakteristiek voor de aanwezige bostypes en passen goed bij de verschillende beheertypen in het onderzoeksgebied.

Opvallend was het volledig ontbreken van Gekraagde Roodstaart en Fluitier in 2015, hoewel voor beide soorten geschikte locaties aanwezig zijn. Voor beide geldt dat deze regionaal zeldzaam blijken te zijn, tij-

dens karteringen in meerdere jaren in nabijgelegen gebieden werden jaarlijks slechts 0-1 territoria van beide soorten vastgesteld.

Ook het voorkomen van Rode Lijstsoorten Groene Specht, Matkop en Grauwe Vliegenvanger geeft de potenties van Landgoed Prattenburg weer.

Literatuur

VAN BEUSEKOM R, HUIGEN P., HUSTINGS F., DE PATER K. & THISSEN L. (red.) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.

VAN DIJK A.J. & BOELE A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

HUSTINGS M.F.H., KWAK R.G.M., OPDAM P.F.M. & REIJNEN M.J.S.M. 1985. Vogelinventarisatie. PUDOC, Wageningen en Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels. Zeist.

Bijlage 1. Lijst van te inventariseren soorten in 2015

Knobbelzwaan	Sperwer	Middelste Bonte Specht	Boompieper
Zwarte Zwaan	Buizerd	Kleine Bonte Specht	Graspieper
Indische Gans	Torenavalk	Wielewaal	Keep
Grauwe Gans	Boomvalk	Grauwe Klauwier	Europese Kanarie
Soepgans	Waterral	Klapekster	Groening
Kolgans	Porseleinhoen	Roek	Putter
Canadese Gans	Klein waterhoen	Raaf	Sijs
Brandgans	Kleinst waterhoen	Vuurgoudhaan	Kneu
Nijlgans	Kwartelkoning	Buidelmees	Kleine Barmsijs
Casarca	Kraanvogel	Matkop	Kruisbek
Bergeend	Scholekster	Glanskop	Roodmus
Krooneend	Kluut	Baardman	Goudvink
Tafeleend	Kleine Plevier	Boomleeuwerik	Appelvink
Kuifeend	Bontbekplevier	Veldleeuwerik	Geelgors
Mandarijneend	Strandplevier	Oeverzwaluw	Ortolaan
Rosse Stekelstaart	Goudplevier	Huiszwaluw	Grauwe Gors
Eider	Kievit	Cetti's zanger	
Middelste Zaagbek	Kemphaan	Fluiter	Facultatief
Krakeend	Watersnip	Braamsluiper	Nachtzwaluw
Smient	Grutto	Grasmus	
Slobeend	Wulp	Sprinkhaanzanger	
Pijlstaart	Tureluur	Snor	
Zomertaling	Kokmeeuw	Spotvogel	
Wintertaling	Dwergmeeuw	Bosrietzanger	
Korhoen	Zwartkopmeeuw	Rietzanger	
Patrijs	Stormmeeuw	Grote Karekiet	
Kwartel	Kleine Mantelmeeuw	Boomklever	
Aalscholver	Zilvermeeuw	Boomkruiper	
Roerdomp	Geelpootmeeuw	Kramsvogel	
Woudaap	Grote Mantelmeeuw	Zanglijster	
Kwak	Dwergstern	Grote Lijster	
Grote Zilverreiger	Zwarte Stern	Grauwe Vliegenvanger	
Blauwe Reiger	Grote Stern	Nachttegaal	
Purperreiger	Visdief	Blauwborst	
Ooievaar	Noordse Stern	Zwarte Roodstaart	
Lepelaar	Turkse Tortel	Gekraagde Roodstaart	
Dodaars	Zomertortel	Paapje	
Fuut	Halsbandparkiet	Roodborsttapuit	
Roodhalsfuut	Velduil	Tapuit	
Geoorde Fuut	Gierzwaluw	Bonte Vliegenvanger	
Wespendief	IJsvogel	Engelse Kwikstaart	
Bruine Kiekendief	Draaihals	Gele Kwikstaart	
Blauwe Kiekendief	Groene Specht	Gr. Gele Kwikstaart	
Grauwe Kiekendief	Zwarte Specht	Rouwkwikstaart	
Havik	Grote Bonte Specht	Duinpieper	

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl)

UT Landgoed Prattenburg 2015

Grote Bonte Specht 26 territoria

In opdracht van:

Bosgroepen

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

